

het gezin zien we in de Verenigde Staten, waar een soort *pro-gezinsbeweging* groeiende is. Onder invloed van de economische crisis kiezen vrouwen voor de zekerheid van het gezin en een kostwinner en sluiten zij zich aan bij de *Moral Majority*. Er worden demonstraties tegen legalisering van abortus en tegen homosexualiteit gehouden.

In Nederland is er nog geen sprake van zo'n beweging, maar in het algemeen is er wel een tendens aan te wijzen: als oorlogsdreiging en economische onzekerheid voelbaar zijn, neemt de behoefte aan een veilige haven toe. Dan zijn de alternatieven vanuit de vrouwenbeweging des te harder nodig.

Er zijn sinds vijftien jaar feminisme netwerken opgebouwd van groepjes vrouwen. Het feit dat vrouwen zich apart organiseren binnen een grotere gemengde organisatie, wordt niet meer altijd begroet met de vraag: „*waarom moeten jullie nou weer zo nodig apart?*” Andere woonvormen nemen ook nog steeds toe: kollektieven, woongroepen en Centraal Wonen projecten bij voorbeeld. Een spannende vraag is, of deze opgebouwde alternatieven een voldoende sterk tegenwicht kunnen geven aan een eventuele *pro-gezinsbeweging*.

Het feminisme zélf is dus het alternatief voor de crisis van het gezin. En hoe groter de 'come-back' van het gezin, hoe moeilijker het voor het feministische alternatief zal worden.

Lee Towers

De *economische crisis* vormt ook de achtergrond van zo'n verrechtsend klimaat waarin een 'pro-gezinsbeweging' kan ontstaan. Bij de economische crisis gaat 't niet om winst. Winsten zijn er genoeg. De economische crisis slaat vooral op *werkgelegenheid*. Daar hoeft ik verder niet veel over te vertellen: je wordt er mee doodgegooid in de kranten, op radio en tv. De politieke strijd lijkt zich vooral te concentreren rond diegenen die hun baan willen behouden. Voor diegenen die werkloos zijn valt er weinig meer te halen.

Ook hier is de situatie in de VS een afschrikwekkend voorbeeld: gaarkeuken en popzangers die blikjes voedsel voor de armen inzamelen tijdens een concert. Zie je het al voor je: Lee Towers die een concert houdt in de Stopera en blikjes wonderstampot inzamelt voor de Amsterdamse werklozen? En de regering maar volhouden dat het vergroten van de inkomensverschillen een goed antikrisisbeleid is... Die bedeling bevestigt het beeld van

Demonstratie tegen het Oud Strijders Legioen in Utrecht, 1981

(Bram de Hollander)

de zielige werkloze, maar dáár zouden ze zich wel eens behoorlijk in kunnen vergissen! Juist in de werkloosheid zie ik een alternatief uit de crisis geboren worden, en wel in een aanval op het huidige arbeidsethos. Het aloude „*wie niet werkt zal niet eten*”, de koppeling van arbeid en inkomen, verbleekt tegen het feit dat er eenvoudigweg niet genoeg banen zijn. Toch is er een inkomen nodig om van te leven of, zoals Koos Werkeloos zingt: „*sorry dat ik besta*”.

Het huidige arbeidsethos is historisch gegroeid, zoals uit het volgende citaat blijkt: „*In onze christelijke beschaving maakte de noodzaak tot werken deel uit van de paradijsvloek; de calvinisten maakten er een deugd van; de kapitalisten een zegen; de vakbonden een recht; het arbeidsbureau een kans en de sociale dienst een plicht.*”

De sollicitatieplicht als uitdrukking van de arbeidsplicht is niet te rechtvaardigen als er werkelijk geen banen meer zijn. Een groeiend aantal mensen dat geen baan heeft gaat aan de slag en organiseert hun eigen werk. Dat kan zijn door het opzetten van eigen bedrijfjes, of een krantje, een politieke club of alternatieve hulpverlening. Het kan van alles zijn. Veel op vakantie gaan, lezen en aktievoeren hoort er ook bij. Dat is pas welvaart!

„Proletarisch winkelen”

Sommigen zijn verontwaardigd als je in een demonstratie loopt. Van de zijlijn wordt dan geroepen: „*ga toch werken!*”, of zoals een sticker van het Oud Strijders Legioen luidt: „*Demonstreren hoezo? Ik moet werken!*”. Ik word

daar niet verontwaardigd van maar moet even gniffelen en ben blij dat ik de tijd heb om iets nuttigs of leuks te doen.

Je zou demonstreren net zo goed werken kunnen noemen. In die zin is de term 'werklozen' nog steeds verbonden aan de van het heersende arbeidsethos uitgaande definitie van werk. De term 'baanlozen' zou beter zijn. Arbeid en inkomen worden in de dagelijkse praktijk van de baanlozen al losgekoppeld. Je leven, met allerhande activiteiten, is je werken. Los daarvan heb je recht op geld van de sociale dienst om van te leven. Door velen wordt een uitkering dan al in feite gebruikt als basisinkomen. Alleen de sollicitatieplicht staat dit af en toe in de weg. Het kan ook niet anders of het moet wel die kant opgaan. Wat is er op zich op tegen dat machines het werk van mensen overnemen? Het lijkt me heerlijk.

Maar het gaat er natuurlijk om — zoals altijd — dat het geld en de macht eerlijk verdeeld zijn. Maar dáárvoor hoeft je je niet vast te klampen aan werkgelegenheid en arbeidsplicht. Het opbouwen van 'baanlozenorganisaties', creëren van alternatieve machtsmiddelen voor bijvoorbeeld stakingen, zou veel meer voor de hand liggen.

Er wordt al wat geëxperimenteerd op dit gebied met akties tegen de sollicitatieplicht en het zogenaamde 'proletarisch winkelen'. Er is natuurlijk veel meer nodig om aan machtsvorming te kunnen doen, maar dáár moet dan ook energie in worden gestopt, in plaats van in bij voorbeeld bestaande vakbonden.